

Klimat-och näringslivsdepartementet
kn.remissvar@regeringskansliet.se

Yttrande över betänkande Bättre förutsättningar för klimatanpassning (SOU 2025:51)

Er beteckning: KN2025/01049

Sammanfattning

Länsstyrelsen tillstyrker förslaget

- om klimatanpassningsåtgärder som särskilt skäl för dispens från strandskyddet
- att kommunen i översiktsplanen ska redovisa vilka klimatanpassningsåtgärder kommunen avser att initiera
- om föreskrifter om högsta inomhustemperatur för känsliga grupper.

Länsstyrelsen är i grunden positiv till förslaget att kommunen ska ändra eller upphäva detaljplaner som medför stora risker, men anser att förslaget behöver utredas vidare.

Länsstyrelsen anser att konsekvenserna av förslaget till lag om medfinansiering av kommunala klimatanpassningsåtgärder behöver utredas närmare.

Länsstyrelsen avstyrker förslaget om att dagvattenssystemets kapacitet ska regleras i lag.

Länsstyrelsens synpunkter

Avsnitt 8.1 Klimatanpassningsåtgärder som särskilt skäl för dispens från strandskyddet

Länsstyrelsen tillstyrker förslaget.

Länsstyrelsen konstaterar att det redan enligt nuvarande reglering finns utrymme för upphävande eller dispens av strandskydd för klimatanpassningsåtgärder med stöd av 7 kap. 18 e § punkterna 3, 5 och 7 miljöbalken. Som utredningen påpekar kan det dock finnas åtgärder som inte omfattas av den nuvarande regleringen.

Länsstyrelsen ser därför positivt på att det i lagstiftningen tydliggörs att åtgärder som syftar till klimatanpassning kan utgöra skäl för upphävande eller dispens från strandskyddet. Länsstyrelsen anser samtidigt att det i en kommande proposition bör framgå tydligt att den nya möjligheten inte är avsedd att tillämpas för anläggningar eller åtgärder som ska skydda tillkommande bebyggelse.

Länsstyrelsen ser vissa utmaningar för prövningsmyndigheterna att genomföra komplexa avvägningar av det faktiska behovet av en klimatanpassningsåtgärd mot värdet av att bevara strandskyddet intakt. Det finns en risk för att naturliga övergångar mellan land och vatten byts ut mot artificiella lösningar vilket kan få negativa konsekvenser för djur- och växtlivet.

Avsnitt 8.4 Dagvattensystemets kapacitet ska regleras i lag

Länsstyrelsen avstyreker förslaget om ändring i vattentjänstlagen.

Länsstyrelsen ställer sig tveksamt till att det i lagtext är lämpligt att formulera en generell bedömning om att en anläggning utformad utifrån en viss återkomsttid ska anses tillgodose skäliga anspråk på säkerhet. En sådan bedömning behöver göras utifrån de platsspecifika förutsättningarna.

Av Svenskt Vatten AB:s publikation Avledning av dag-, drän- och spillvatten (P110) framgår minimikrav på återkomsttider för regn vid dimensionering av nya dagvattensystem. Återkomsttiderna varierar utifrån om det är gles eller tät bostadsbebyggelse, alternativt centrum- och affärsområden. För nya dagvattensystem rekommenderas till exempel en återkomsttid på 20 år för trycklinje i marknivå. En differentierad bedömning utifrån hur bebyggelsen ser ut bedömer Länsstyrelsen är lämpligare än en fast återkomsttid som ska gälla överallt.

Länsstyrelsen anser att det i stället för att ange dagvattenkapacitet i lagtext, bör göras riktade insatser och investeringar på de platser där det bedöms finnas störst behov utifrån en riskbedömning. Kommunen bör få mandat att själva avgöra vilka insatser och områden som ska prioriteras.

I utredningen anges att syftet med den föreslagna lagändringen är att underlätta beslutsfattandet samt öka kontakten mellan kommuner/fastighetsägare och VA-huvudmannen. Länsstyrelsen ser inte att det finns hinder för denna kontakt idag och ser inte heller att den föreslagna lagändringen särskilt skulle bidra till att öka sådana kontakter.

Avsnitt 8.6 Kommunen ska i översiktsplanen redovisa vilka klimatanpassningsåtgärder kommunen avser att initiera.

Länsstyrelsen tillstyrker förslaget om att en kommun ska redovisa klimatanpassningsåtgärder i översiktsplanen men har synpunkter på förslagets utformning.

Länsstyrelsen anser att förslaget bör förtydligas på så sätt att om kommunen i sin översiktsplan inte redovisar områden för förebyggande åtgärder behöver den motivera varför och beskriva hur riskerna i stället ska hanteras.

I befintlig lagstiftning anges att en kommun ska redovisa sin syn på klimatrelaterade risker. I många fall redovisar en kommun endast översvåmningsområden eller områden känsliga för ras, skred och erosion, men sällan görs en riskbedömning som tar hänsyn till konsekvenser. Ett tillägg i lagstiftningen som kräver att kommunerna redovisar riskområden i översiktsplanen skulle förtydliga vad som förväntas av kommunen.

Länsstyrelsen anser att det är bra att det förtydligas i plan- och bygglagen att kommunen behöver ta skälig hänsyn till de bedömningar av klimatrelaterade risker som kommunen ska göra i planer och program enligt annan författning. Detta förebygger att skrivningen om risker i kommunens översiktsplan avviker från skrivningar i till exempel kommunens risk- och sårbarhetsanalys. De planer och program som författningskommentaren hänvisar till (i avsnitt 14.7) är till exempel handlingsprogrammen för förebyggande verksamhet respektive för räddningstjänst samt kommunens risk- och sårbarhetsanalys. I praktiken ger dock inte dessa dokument de underlag som behövs för att kommunen ska få syn på de klimatrelaterade riskerna.

Länsstyrelsen ser det som en brist att det i befintlig lagstiftning såväl som i utredningens förslag anges att kommunen i översiktsplanen ska ge sin syn på risken för skador på den byggda miljön. Att skrivningen enbart omfattar skador på den byggda miljön innebär att risker för människors hälsa och säkerhet inte ingår. Värmebölja är den klimatrelaterade händelse som medför störst fara för människors liv i Sverige. Genom samhällsplanering finns stora möjligheter att mildra temperaturerna under värmeböljor. Att utelämna värmebölja signalerar en tydlig prioritering där översvämning, ras, skred och erosion bedöms vara viktigare att planera utifrån än värmeböljor.

Avsnitt 8.9 Kommunen ska ändra eller upphäva detaljplaner som medför stora risker

Länsstyrelsen är i grunden positiv till förslaget men anser att det behöver utredas vidare

Det är positivt att förslaget väntas bidra till att minska ny bebyggelse i risksatta områden. Länsstyrelsen är dock tveksam till att åtgärderna ska vara genomförda inom sex år. Den föreslagna lagändringen kan medföra en betydande ytterligare arbetsuppgift för många kommuner och även för länsstyrelser. Flera kommuner har redan ont om resurser för översikts- och detaljplanering. Om förslaget genomförs utan att stöd tillförs kommunerna kommer det att ta resurser från arbetet med att ta fram nya planer och därmed stå i konflikt med andra nationella och lokala mål om bostadsbyggande, tillväxt och grön omställning m.m. Utöver det kan kommunerna behöva vägledning från Boverket för att kunna genomföra uppgiften.

I utredningen saknas en analys av hur uppföljning och tillsyn är tänkt att ske samt vilken aktör som bör vara tillsynsmyndighet. Det saknas också en beskrivning av följderna för en kommun som inte efterlever de nya kraven.

Avsnitt 8.11 Föreskrifter om högsta inomhustemperatur för känsliga grupper

Länsstyrelsen tillstyrker förslaget

Förslaget bidrar till en mer jämlik hälsa i ett förändrat klimat och är därför ett viktigt steg för att stärka skyddet för personer som är särskilt känsliga för höga temperaturer. Samtidigt vill Länsstyrelsen uppmärksamma att förslaget riskerar att lämna vissa känsliga grupper utanför det förstärkta skyddet.

Folkhälsomyndigheten identifierar i sin vägledning Att hantera hälsoeffekter av värmeböljor (s. 6) bland annat äldre, kroniskt sjuka, personer med funktionsnedsättning, små barn, gravida samt personer som använder viss medicin som särskilt känsliga för värme. Av dessa grupper omfattas i nuläget endast de som bor i särskilda boenden enligt socialtjänstlagen och lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade av förslaget.

Länsstyrelsen har förståelse för behovet av vissa begränsningar men anser att regeringen bör överväga att på sikt utreda förutsättningarna att inkludera även andra känsliga grupper som inte bor i särskilda boenden. Det kan handla om personer med omfattande hemtjänst eller personlig assistans i det egna hemmet samt äldre personer i trygghetsboenden, där det i praktiken ofta finns ett omfattande omsorgsbehov. Även små barn och gravida i skyddade eller tillfälliga boenden bör beaktas i en sådan framtida översyn.

Avsnitt 10.5–6 En ny lag om fastighetsägares medfinansiering av kommunala klimatanpassningsåtgärder

Länsstyrelsen anser att konsekvenserna av förslaget till ny lag om medfinansiering av kommunala klimatanpassningsåtgärder behöver belysas

ytterligare. Här kan bland annat nämnas de skadeståndsrättsliga effekterna förslaget kan medföra. Det är oklart om kommuner, som genomför klimatanpassningsåtgärder med medfinansiering från fastighetsägare, kan bli skadeståndsskyldiga ifall det till exempel blir översvämning trots ett översvämningsskydd.

Övergripande synpunkter

Utredningen har haft i uppdrag att identifiera möjliga finansieringsmodeller för åtgärder utan att det innebär ökade statliga åtaganden eller statlig finansiering.

Länsstyrelsen anser att det är viktigt att staten investerar i klimatanpassning för en robust framtid. I Sveriges nationella säkerhetsstrategi konstateras att klimatförändringarna utgör ett allvarligt hot mot Sveriges säkerhet.

I regeringens Nationella strategi för klimatanpassning konstateras att klimatanpassningsåtgärder ofta behöver genomföras i samverkan mellan olika aktörer och över kommungränser för att vara samhällsekonomiskt effektiva och att länsstyrelserna har en central roll där.

Länsstyrelsens roll bedöms bli än mer betydelsefull framöver i takt med att klimatförändringarna blir alltmer påtagliga. En betydande del av betänkandets förslag förutsätter att Länsstyrelsen bedriver ett aktivt klimatanpassningsarbete. Länsstyrelsen har dock mycket begränsade möjligheter att möta de behov som finns hos kommuner och andra aktörer då det särskilda anslaget till länsstyrelsernas klimatanpassningsarbete är avvecklat sedan några år tillbaka. Länsstyrelsen anser att regeringen skyndsamt bör återinföra anslaget eller stärka länsstyrelsernas arbete på annat sätt.

De som medverkat i beslutet

Beslutet har fattats av landshövding Georg Andrén med klimatanpassningssamordnare Karin de Beer som föredragande. I den slutliga handläggningen har också tf. länsråd Cecilia Tisell, avdelningschef Tomas Sahlström, tf. enhetschef tillika försvarsdirektör Linn Ekholm och rättschef Ingela Alverfors medverkat.

Denna handling har godkänts digitalt och saknar därför namnunderskrift.